

IRODALMI ÉRTESÍTŐ.

A kereszténység lényege. *Harnack Adolf*tól. (Das Wesen des Christentums Von Adolf Harnack. Leipzig, 1901. 189 l.). Mostanában alig keltett könyv nagyobb figyelmet, mint a Harnack Adolfé. 1900-ban jelent meg először, s azóta már mintegy öt kiadást ért. Azokat az előadásokat foglalja magában, melyekben a kereszténység lényegét ismertette a berlini egyetem hallgatói előtt. Oly nagy volt az érdeklődés előadásai iránt, hogy az összes facultasok tanulói sereglettek azokra. A mennyt a terem befogadni birt, annyian hallgatták előadásait, egy hallgató tudósítása szerint minden órán hatszázon felül, köztük angolok és amerikaiak szép számmal. E rendkívüli érdeklődés magyarázata: a tárgy fontossága, s az előadás lelkes és érthető, tiszta formája. Harnack Németországban és azon kívül ismert, nagyhirű tudós. Dogmatörténelme és más művei előzték meg e tanulmányait. Hallgatókat az író, a tudós és előadó egyaránt vonzott.

Szorosan történelmi alapon kereste a kereszténység lényegét s megállapította Jézus Krisztusban és az ő evangéliumában. „Az Istenországa és annak eljövetele“; „Isten az atya és az emberi lélek végtelen értéke“; „a jobb igazságosság és a szeretet parancsa“ — a Jézus evangéliumának főbb pontjai, e tartalmukban kimeríthetlenül gazdag gondolatok, e szépséges mondások és hasonlatok, a mélyeknek mindenike mögött ő áll, a kiből az evangélium eszméi valóság. Jézus Krisztus és az ő evangéliumának felmutatása, s az evangéliumnak az élet egyes nagy kérdéseire, az askesisre, szegénységre, jogra és aztán a Krisztustanra és az ismeretre való vonatkoztatása teszik a műnek főbb részét. Azonban éppen a történelmi szempontnál fogva nem szorítkozik csupán a Jézus saját szavaira és tetteire, hanem az ő hatalmas személyiségének a hatásait is vizsgálja. Vizsgálja közvetlen hatásait és a közítetteteket, az apostoli kort, az ő kereszténységet és az egész keresztény történelmet. Nehéz feladat, de teljesíti azt. A kereszténység főbb alakulásaiban, a katholicismusban, görög és római katholicismusban és a protestantismusban megtudja különböztetni azt, a mi lényeges, és azt a mi lényegtelen, a mindig maradandót és a változót, a benső magvat és a külső alakot. A mit műve első felében odaállított: Jézus Krisztus és az ő evange-

liuma mintegy tükör, a melyben meglátszanak, hogy mik a későbbi alakulásokban a valódi keresztény vonások, és mik azok, a melyek nem azok. E tükör a protestantismus kereszténységét mutatja a legtisztábbnak. A protestantismus a bensőség, a szellemiség, a lélekben és igazságban való imádás kiemelése és követése által legközelebb jön a Krisztus evangéliumához.

Harnackot elragadtatással hallgatták tanítványai és olvassák olvasói. Nem mind ugyan, mert a poroszországi orthodox protestans lelkészek gyűlése elítélte e könyvet, mely „a mi a szent írás és a történelem szerint a kereszténység lényeges része, háttérbe tolja“, valószínűleg az orthodox tan szerinti Krisztust; természetesen, hogy kárhóztathatja a hivatalos katholicismus is. De üdvözölhetik és üdvözlik mindazok, kik nem pártszempontból ítélnék, kik szemlélni tudják Jézus történelmi személyiségét, azt a személyiséget, mely az evangéliumnak nem tárgya, hanem hatalma, ereje volt és ma is az, mely a keresztény életnek forrása volt és marad.

Fennebb egész terjedelmében közlünk e jeles műből egy részletet.

Péterfi D.

Szász Domokos egyházi beszédei két kötetben. I. köt. 176 l. Budapest, Hornyánszky Viktor könyvnyomdája. 1901. Néhai Szász Domokos erdélyi ref. püspök, kolozsvári lelkész egyházi beszédeit Szász Károly dunamelléki ref. püspök sajtó alá rendezte két kötetben, melyek közül most megjelent az I. kötet. A jeles szónok által mondott beszédek most újra élvezhetik azok, a kik őt szívesen hallgatták és azok is megismerhetik, a kiknek nem volt arra alkalmuk, hogy hallják. E beszédek a szertirásban való jártasságról és magas vallásosságról tanuskodnak. E beszédekből a protestans lelkészek sokat tanulhatnak, na mindjárt hitnézetük nem is összhangzik az azokban foglaltakkal. E kötet húsz beszédet tartalmaz.

Előfizetésre felhívás. Demeter Dénes homoródkarácsonyfalvi unitárius lelkész előfizetésre felhívást bocsátott ki a felnőtt ifjuság számára való munkára, melynek „konfirmatioi emléke“ lesz a címe. A munka martiusban jelenik meg. Ára 60 fillér, díszkötésben 1 kor. 20 fillér; az előfizetések Betegh Pál nyomdájához küldendő, Székely-Udvarhelyre.

„Az Eszme“ cz. folyóiratra hirdet előfizetést Bodnár Zsigmond egyetemi magántanár. A folyóirat a Bodnár bölcselmét ismerteti, mely szerint az emberiség hullámosan, körszerűleg halad a legszélsőbb idealismusból, vagyis az egységből a legnagyobb realismusba, azaz a legkülönállóbb individualismusba. A folyóirat kéthavonként jelenik meg. Ára 6 kor., előfizethetni 3 füzetre is 3 koronával. Az előfizetés Bodnár Zsigmond nevére Budapest, IX. ker. Erkel-u. 18. sz. küldendő.

KÜLÖNFÉLÉK.

Dr. Tiele, Németalföld egyik legnagyobb theologusa jan. 11-én, 71 éves korában bevégezte életét. 1830-ban született Leydenben. Eleinte lelkész volt, előbb Moordrechtben, azután Rotterdamban; 1873-ban a leydeni remonstrans seminarium tanárává választották és 1877-ben a leydeni egyetem egyik tanszékére nevezték ki. Vallástörténelmi, vallásbölcseleti tanulmányai európaíró tudóssá tették. Művei közül „A vallástörténelem alapvonalai“ angol nyelven is megjelent. 1896. és 1898-ban öt hívták meg Angolországba a Gifford-féle alapítványból rendezni szokott vallástudományi felolvasásokra, melyeket „Bevezetés a vallástudományba“ czímen két kötetben adott ki. Az egyiptomi, babyloni és persa vallásokról írott munkáit csak részben fordították le francia és angol nyelvre. De mindezek a művek nagyon értékesek, mint eredeti kutatásnak és tanulmánynak az eredményei. A remonstrans egyház iránti szeretetét mutatja különösen az, hogy egyetemi tanárkodása alatt is fentartotta összeköttetését a remonstransok seminariumával; sőt a mikor az egyetemtől hetvenéves kora következtében visszavonult, a remonstransoknál akkor se mondott le állásáról. Mint remonstrans, mint szabadelvű theologus az angol unitáriusokkal barátságos viszonyban volt és azoknak évi gyűlésein, dr. Kuenen tanártársával többször megjelent. 1875-ben egy ily alkalommal, mikor szerencsés volt e sorok írója ahhoz, hogy vele személyesen találkozék, a keresetlen magatartásu nemes férfit megismerje, meleg érdeklődést tanusított a magyar unitáriusok iránt is, kik a XVII. százévben a németalföldi remonstransokkal szoros összeköttetésben állottak. Tiele nevét a hol ismerték, mindenütt részvétellel fogadták halála hírére. Angolországban a „Times“ politikai nagy lap is rokonszenves sorokat szentelt a jeles tudósnek. Kegyelettel emlékezünk meg mi is ő róla.

Darányi Ignác minister, a dunamelléki ref egyházkerület most választott főgondnoka a lelkésznevelésről a következőleg nyilatkozott: „Meg vagyok győződve arról, hogy egyházunknak mindnyájunk által hön óhajtott felvirágzása első sorban attól függ: tudnak-e theo-